

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

1:e antikvarie

Jan Karlsson

Tel: 018-17 52 18

BESLUT

1999-12-17

221-7308-99

Antikvarieämbetet

1999-12-27

311-6716-1999

Byggnadsminnesförklaring av f d gruvarbetartorpet Gryttjom 2:12, Dannemora socken, Östhammars kommun

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. f d gruvarbetartorpet Gryttjom 2:12 i Dannemora socken för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kap 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter: Skyddsområdet omfattar fastigheten Gryttjom 2:12 enligt bilagda situationsplan, se bilaga 1. Skyddsföreskrifterna omfattar följande byggnader:

1. Bostadshus, uppfört mellan åren 1838 och 1845
 2. Fähus, uppfört mellan åren 1838 och 1845
 3. Källarbod, uppförd mellan åren 1838 och 1845
 4. Vedbod och dass, uppfört i början av 1900-talet
- Byggnaderna får inte rivas eller flyttas.
 - Byggnaderna får exteriört inte om- eller tillbyggas eller på annat sätt förändras.
 - I byggnaderna får ingrepp inte göras i stommar eller planlösningar. Ingrepp i eller ändring av fast inredning får inte göras. Till fast inredning hör bland annat golv, paneler, dörrar, fönster, tak, foder, listverk samt eldstäder.
 - Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt och med sådant material att byggnadernas kulturhistoriska värden inte minskar.
 - Skyddsområdet får inte ytterligare bebyggas. Ej heller får inom skyddsområdet vidtas sådana åtgärder med mark och vegetation så att byggnadsminnets karaktär förvanskas.

Om särskilda skäl föreligger för ändring av byggnadsminnet i strid mot meddelade skyddsföreskrifter, får Länsstyrelsen lämna tillstånd härtill.

Länsstyrelsen i Uppsala län

Postadress: 751 86 Uppsala Besöksadress: Hammesplanaden 3

Telefon: 018 - 17 50 00 Telefax: 018 -17 53 16 Postgiro 3 51 73-4 / 6 88 03-6

Länsstyrelsen och länsmuseet lämnar råd och anvisningar rörande underhållet av byggnaderna och värden av skyddsområdet.

Enligt 3 kap 21 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. gäller detta beslut omedelbart, även om det överklagas.

Redogörelse för ärendet

I skrivelse till Länsstyrelsen den 29 september 1999 väckte ägaren,
 , fråga om byggnadsminnesförklaring av det f d gruvarbetartorpet inom fastigheten Gryttjom 2:12 i Dannemora socken. Länsstyrelsen har tillskrivit Inskrivningsmyndigheten vid Uppsala tingsrätt i ärendet.

I samband med upprustning av några av fastighetens byggnader under åren 1996-1999 har torpet dokumenterats. Utifrån denna dokumentation har Länsstyrelsen upprättat förslag till byggnadsminnesförklaring som remitterats till fastighetsägarna
 och StoraEnso samt Riksantikvarieämbetet, Upplandsmuseet, Östhammars kommun och Dannemora hembygdsförening för synpunkter. Fastighetsreglering har sedan dess skett, varvid fastighetens gränser justerats att omfatta den gamla gårdstomten, dvs det område som utgör skyddsområde.

Samtliga remissinstanser tillstyrker en byggnadsminnesförklaring utan invändningar. Riksantikvarieämbetet har framfört förslag om vissa redaktionella ändringar av skyddsföreskrifterna. Dessa har inarbetats i de ovan redovisade föreskrifterna.

Historik

Torpet har tillhört Dannemora gruvor och varit bostad för två gruvarbetarfamiljer. Det ligger i skogskanten invid en äldre sträckning av vägen mellan Dannemora och Örbyhus. Söder om torpet finns ett äldre odlingsstråk - Hypersbolet - med småbruten åkermark. Mot skogen i väster och norr ligger torpets odlingsmark som kantas av stora röjningsrösen. Västerut från fähuset leder en stenväggskantad stig mot torpets brunn. På gårdsplanen växer flera träd, bland annat tre stora lönnar.

Torpets bebyggelse består av ett bostadshus med två lägenheter, ett fähus, en källarbod och en kombinerad vedbod och dass. Förutom vedboden som är byggd i början av 1900-talet är samtliga byggnader uppförda mellan åren 1838 och 1845. De är byggda med en gjuten stomme av kalkbruk och sten, s k stöphus. Denna teknik introducerades av gruvbolaget i början av 1830-talet i virkesbesparande syfte. Idag finns ett trettioårigt stöphus bevarade i Dannemoraområdet.

Byggnaderna har under åren genomgått få förändringar. De arbeten som skett tycks vara av ren underhållskaraktär. I bolagets räkenskaper kan man följa de insatser som gjorts. Under åren 1947-48 gjordes vissa större arbeten, då bland annat lägenheternas

kök och ytterdörrar förnyades. Under åren 1997-99 har fähuset och bostadshuset rustats upp, delvis finansierat med statliga byggnadsvårdsmedel.

Byggnadsbeskrivning

Bostadshusets fasader är putsade och avfärgade med kalkfärg i en ljus kulör. Gavelröstena är panelklädda och rödfärgade. Taket är ett sadeltak täckt med enkupigt äldre lertegel ovanpå en äldre spåntäckning. Fönstren är gråmålade, medan dörrarna är målade i engelskt rött.

Byggnaden innehåller två lägenheter om kök, kammare och förstuga samt två mindre gavelrum på den i övrigt oinredda vinden. I kamrarna står kakelugnar av sen 1800-tals typ.

Fähuset består även det av två avdelningar, en för vardera hushållet. Den äldre indelningen är bevarad. Fähuset har liksom bostadshuset putsade och kalkade väggar. Vinden har en förhöjd uppbyggnad av trä, klädd med stående rödmålad lockpanel. Taket är ett brant sadeltak, numera belagt med enkupigt lertegel på den gamla spåntäckningen. Dörrar och luckor är rödfärgade.

Källarboden är även den stöpmurad i bottendelen. Här finns också en källare i gråsten med murade tegelvalv. Även detta uthus består av två identiska delar. Vedboden och dasset är uppförda i en enkel regelverkskonstruktion med fasader av stående slät panel som rödmålats.

Motivering

Torpet ligger inom ett område av riksintresse för kulturmiljövården, K 21 Dannemora-Österbybruk. Dannemora gruvfält har ett stort kulturhistoriskt värde och utgör ett centralt minnesmärke över århundradens bergshantering.

Torpets bebyggelse bildar tillsammans med omgivande små odlingsytor, röjningsrösen och stenmurar en kulturhistoriskt mycket värdefull miljö som på ett tydligt sätt berättar om gruvarbetarnas levnadsvillkor kring mitten av 1800-talet. Torpet är, så vitt känt, det enda helt komplett bevarade av denna typ.

Byggnaderna - uppförda i stöphusteknik - har även ett teknikhistoriskt värde som exempel på en av de många alternativa byggnadstekniker som i virkesbesparande syfte presenterades i början av 1800-talet.

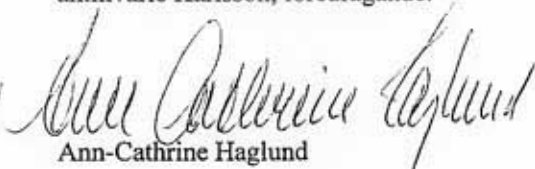
Samtliga byggnader är, med några få undantag, exteriört synnerligen välbevarade och i gott skick. Även interiört finns ålderdomliga byggnadsdelar bevarade.

Det f d gruvarbetartorpet Gryttjom 2:12 är i sitt slag unikt och har, trots vissa ombyggnader, bevarat sina huvuddrag i en sådan omfattning, att det ur kulturhistorisk synpunkt kan betraktas som synnerligen märkligt.

Detta beslut kan enligt 3 kap 19 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m överklagas hos Länsrätten i Uppsala län, se bilaga 3.

Detta beslut har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Haglund jämte ledamöterna Fredrik Ahlstedt, Iris Denstedt-Stigzelius, Anders Ekström, Bengt-Olov Eriksson, Gunnar Hedberg, Ingvar Karlén, Hilde Klasson, Annika Lindh, Ann-Katrin Malmström, Harald Nordlund, Britt Pagard och tjänstgörande suppleanterna Annelie Djurklou, Britt Löfgren och Lars Skytt

I den slutliga handläggningen av detta ärende har även deltagit länsrådet Henricsson, länsantikvarie Eklund, länsarkitekt Lundgren, länsassessor Ljungqvist och förste antikvarie Karlsson, föredragande.

Ann-Cathrine Haglund

Jan Karlsson

Bilagor:

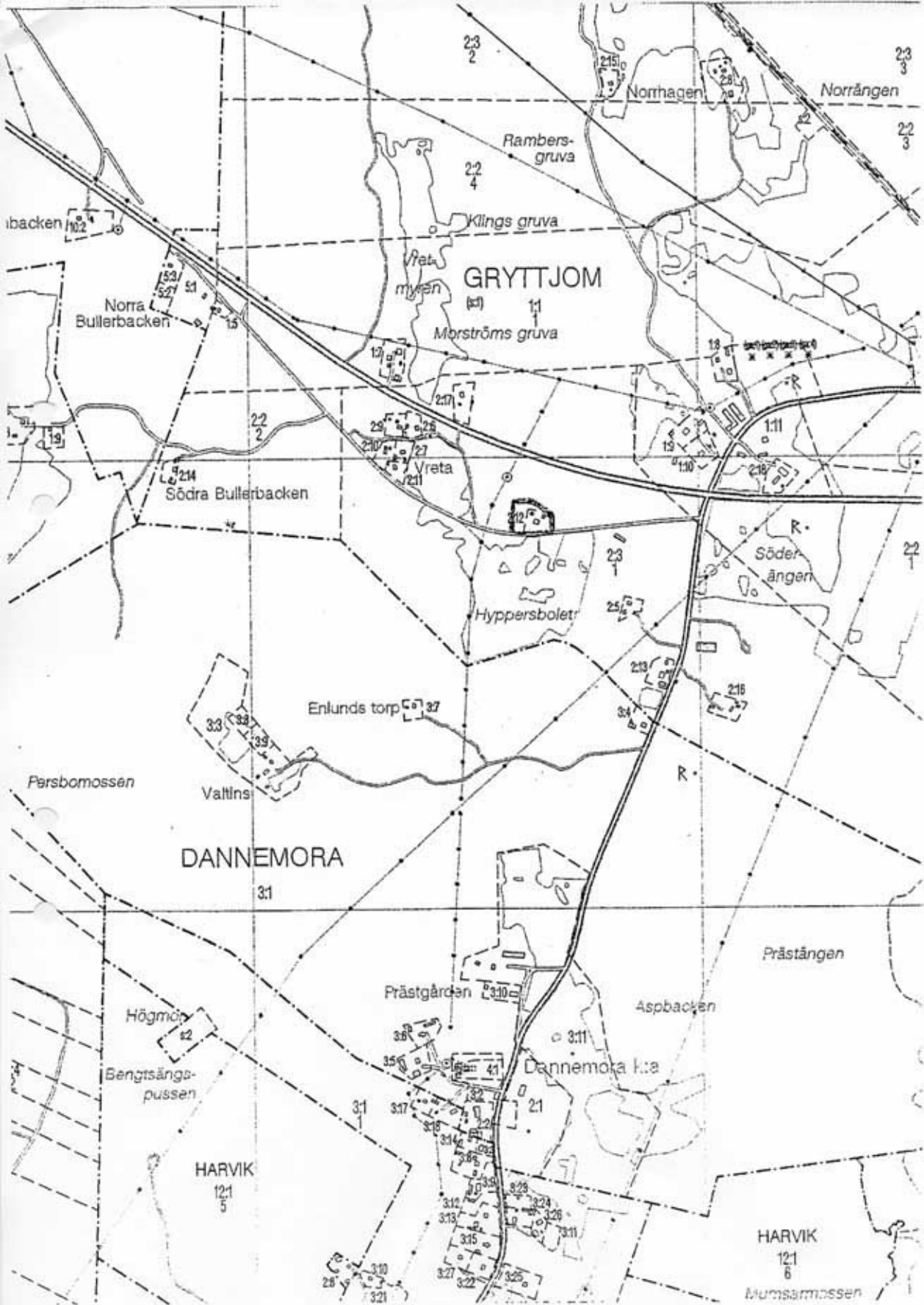
- Karta (1)
- Plan (2)
- Hur man överklagar (3)

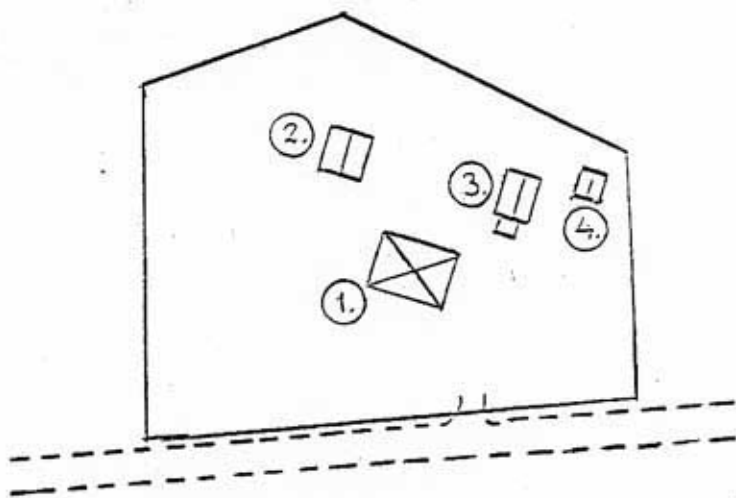
Sändlista:

Riksantikvarieämbetet + DK

Kopia till:

- Landsantikvarien/länsmuseet
- Inskrivningsmyndigheten vid Uppsala tingsrätt
- Lantmätarerimyndigheten
- Östhammars kommun/kulturförvaltningen
- Östhammars kommun/stadsbyggnadskontoret
- planenheten
- byggnadsminnesregistret

1. Bostadshus
2. Fåhus
3. Källarbed
4. Vedbed och dass